XIII. ORTAÇAĞ VE TÜRK DÖNEMİ KAZILARI VE SANAT TARİHİ ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

14-16 Ekim 2009

PROCEEDINGS OF THE XIIIth SYMPOSIUM OF MEDIEVAL AND TURKISH PERIOD EXCAVATIONS AND ART HISTORICAL RESEARCHES

14-16 October 2009

AYRIBASIM / OFFPRINT

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Kadir Pektaş

Saim Cirtil

Selda Özgün Cirtil

Gökçen Kurtuluş Öztaşkın

Hicran Özdemir

Erbil Aktuğ

Ramazan Uykur



PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SANAT TARİHİ BÖLÜMÜ

XIII. ORTAÇAĞ VE TÜRK DÖNEMİ KAZILARI
VE SANAT TARİHİ ARAŞTIRMALARI
SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ
14-16 Ekim 2009

PROCEEDINGS OF THE XIIIth SYMPOSIUM
OF MEDIEVAL AND TURKISH PERIOD
EXCAVATIONS AND
ART HISTORICAL RESEARCHES
14-16 October 2009

Yayına Hazırlayanlar / Editors
Prof. Dr. Kadir Pektaş
Yrd. Doç. Dr. Saim Cirtil
Dr. Selda Özgün Cirtil
Öğr. Gör. Gökçen Kurtuluş Öztaşkin
Araş. Gör. Hicran Özdemİr
Araş. Gör. Erbil Aktuğ
Uzm. Ramazan Uykur

Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

© Copyright 2010, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü

ISBN 978-605-5607-42-5

Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü Yayınları No: 1

Baskı / Printed by
BİLTUR Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Dudullu Organize Sanayi Bölgesi 1. Cadde No. 16
Ümraniye - İstanbul/Türkiye
Tel: +90 (216) 444 44 03 Fax: +90 (216) 327 15 44
www.bilnet.net.tr
Sertifika no: 15690

Yapım ve Dağıtım / Production and Distribution
Zero Prodüksiyon Kitap-Yayın-Dağıtım Ltd. Şti.
Abdullah Sokak, No: 17, Taksim, 34433 İstanbul
Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209
E.posta: info@zerobooksonline.com
www.zerobooksonline.com
www.egeyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Kadir Pektaş'ın Konuşması ix

Prof. Dr. Celal Şimşek'in Konuşması xi

Prof. Dr. Halil Kumsar'ın Konuşması xiii

Göynük Meryem Kadın Çeşmesi ve Bekâr (Girçık=Çıkçık=Gusülhane) Hamamı
Hakkı Acun 1

Morava Okulu/Ekolü (14.-15. yy Sırbistan)
Su Sultan Akülker 11

Eskişehir, Başara Köyü Kazılarında Bulunan Bizans Dönemi Kiliseleri
A. Oğuz Alp 21

Kapadokya Bölgesi Soğanlıdere Vadisi'ndeki Karabaş, Canavar ve Geyikli Kilise Duvar Resimleri ve Skepides Ailesi
Feride İmrana Altun 31

Eski Ahlat Şehri Kazısı 2006-2007 Yıllarına Ait Sırsız Seramik Tipolojisi
Göknil Arda 41

Başur Höyük Kazısı Lüle Buluntuları
Gökben Ayhan 49

İstanbul'dan Musluklu Taş Tekneler
H. Örcün Barışta 59

Öresun (Tepesi Delik) Hanı'nda Temizlik ve Restorasyon Çalışmaları
Ali Baş 69

Bitlis Kalesi Kazısı Sırlı Seramikleri Üzerine Bir Değerlendirme
Gülsen Baş 83

Denizli / Honaz'daki Tarihi Kalıntılar Üzerine Birkaç Söz
Ahmet Ali Bayhan 93

İstanbul - Heybeliada'daki Mekteb-i Bahriye-i Şâhane Kışlası'nın İnşaat Aşamaları Üzerine Bazı Gözlemler
Z. Kenan Bilici 105

Ahlat Underground Settlements Research Project 2007-2008-2009
Roberto Bixio – Andrea De Pascale with the collaboration of Andrea Bixio – Elisa Leger – Alessandro Maifredi – Mauro Traverso – İrem Yalçın 123

Edirne'de Bulgar - Ortodoks Kiliseleri
Yılmaz Büktel 131

Ayasuluk'ta Yeni Bulunan Kale Köşkü ve Hamamı
Mustafa Büyükkolancı 143

Türk Türbe Mimarisinde Ender Bir Örnek: "Milas Ortaköy'de İkiz Türbe"
Ersel Çağlıtütüncigil 155

14. Yüzyıldan Üç Ahşap Minber / Birkaç Soru, Birkaç Cevap
Nusret Çam 165

Gereme Panagia Kilisesi (2005 Yılı Kazı Sonuçları)
Nilay Çorağan Karakaya 175

2008 Dönemi Ani Kazılarında Ortaya Çıkarılan İnsan ve Hayvan Figürlü Keramik Kaplar Üzerine Değerlendirmeler
Yaşar Çoruhlu 185

Alaşehir Kurşunlu Han Kazı ve Temizlik Çalışmaları
Ertan Daş 197

Balat İlyas Bey Külliyesi 2008 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları
Yekta Demiralp - Şakir Çakmak 213

Teke Yöresi Sarnıçları
A. Şevki Duymaz 225

Yeşilbağcılar (Gibye) Evleri
Mustafa Ekmekçi - Sertan Atasoy 235

2008 Alara Kazısı
Osman Eravşar 245

Urfa Türk İslam Mimarisinde Ejder Figürünün Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme
Süreyya Eroğlu 253

Bilecik-Osmaneli'de Bir Osmanlı Dönemi Rum Kilisesi: Hagios Georgios
Seçkin Evcim 259

Seyitgazi - Doğançayır Beldesinde Bulunan Melekgazi Zaviyesi
Ali Gerengi 269

Tamarra de Lempicka ve Hale Asaf / Art-Deco'nun Işığı ve Özü
Kıymet Giray 281

Balat İlyas Bey Külliyesi Kazısında Ortaya Çıkarılan Seramiklerin Değerlendirilmesi (2007-2008)
Sevinç Gök Gürhan 291

Hierapolis Martyriumu / Arkeolojik ve Mimari Analiz
Güven Gümgüm 307

Kemah Çevresinden Birkaç Urartu Kalıntısı
Hamza Gündoğdu 317

Kitabelere Taşınan İmgeler: Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Beyliği Örnekleri
Sema Gündüz 325

Yumuktepe Pişmiş Toprak Kandilleri
Eda Güngör - Gülgün Köroğlu - Ergün Laflı 333

Bulgaristan'da Az Bilinen Bir Osmanlı Eseri: Hasköy Hamamı
Bahriye Güray 343

Bandırma Eski İskele / Belediye Eski Binasının Mimari ve Fonksiyonel Özellikleri
Şennur Kaya – Akın Tuncer 351

Ankara Saraç Sinan Camisi 2008 Yılı Restorasyonu
Ali Kılcı 359

Orta Asya Türk Zaman/Mekan Algısının Zara Halılarına Uzanan Yansımaları
Sibel Kılıç 371

The Külliye of Gazi Turhan Bey in the Village of Kırkkavak, District of Uzunköprü Research and Resurrection of a Disappeared Early-Ottoman Building Complex
Machiel Kiel 381

Amorium'da Bulunan Yeni Veriler Işığında Bizans Dünyası'nda Şarap Üretimi
Oğuz Koçyiğit 393

Bitlis Kalesi Yapıtaşlarının Jeolojik Özellikleri ve Mühendislik Problemleri
Tamer Koralay – Mehmet Özkul – Halil Kumsar – Kadir Pektaş 403

Yumuktepe Höyüğü Kazılarından Ortaçağ Takıları
Gülgün Köroğlu 417

Hadrianoupolis ve Çevresinden Geç Ortaçağ Sırlı Seramik Örnekleri
Ergün Laflı – Gülseren Kan Şahin 427

Kuşadası - Kadıkalesi / Anaia Kazısı 2009 Yılı Çalışmaları
Zeynep Mercangöz – Filiz İnanan 433

Panaztepe Bizans Dönemi Sırsız Seramikleri
Sinan Mimaroğlu 443

Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2009 Yılı İlk Sonuçları
E. Emine Naza-Dönmez 453

Kastamonu-Kasaba Köyü Mahmud Bey Camii Kalem İşi Bezemeleri ve Osmanlı Bezeme Sanatına Etkileri
Candan Nemlioğlu 463

Tatlarin Yeraltı Şehri
Demet Okuyucu 473

Akdenizle Kucaklaşan Osmanlı Seramikleri ve Günümüze Ulaşan Yansımaları
Gönül Öney 479

Eyüp'te Bir Grup Çarduvar (Açık) Türbe Hakkında Notlar
Hakkı Önkal 481

Denizli Arkeoloji Müzesi'nde Yer Alan Bizans Dönemi Maden Haçlarından Bir Grup
Hicran Özdemir – Gökçen K. Öztaşkın 489

Marmaray-Metro İnşaatı Sirkeci Kurtarma Kazılarında Bulunan Osmanlı Camları
Üzlifat Özgümüş 501

Yüzyılın Tanığı Afyonkarahisar Lisesi
Selda Özgün Cirtil 507

Niğde-Çamardı İlçesi'ndeki Türk Mimarî Eserleri
Mehmet Özkarcı 517

Eskişehir Karacahisar Kalesi Ortaçağ Seramiklerinden Bir Grup: Yeşil ve Erguvan Lekeli Seramikler
Muradiye Öztaşkın 525

Denizli Beyliği ve Sikkeleri Hakkında Bir Araştırma
Gündegül Parlar 537

Denizli - İlbadı Mezarlığı'ndaki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşları Üzerine
Kadir Pektaş 545

Denizli ve İlçelerinin (Buldan, Bekilli, Çal, Tavas Yatağan, Serinhisar, Acıpayam) Kapı Tokmak ve Kapı Halkaları
Betül Savcı 553

Bakü - Şirvanşahlar Sarayı'ndaki 'Divanhane' Yapısı Hakkında
Yüksel Sayan 561

Anadolu'da Selçuklu Döneminde Niğde ve Kayseri Çevresinde Bulunan Taçkapılar Üzerine Bazı Düşünceler-I
Mustafa Kemal Şahin 569

Sepet Tipi Küpelere Bizans Anadolusu'ndan Yeni Bir Yorum: Amorium Sepet Tipi Küpeleri
Murat Şen 583

Laodikeia Kuzey Bazilikası (Kilisesi)
Celal Şimşek – Bahadır Duman 593

Türk İslam Sanatında Şadırvan Mimarisinin Ortaya Çıkışı Üzerine
Şerife Tali 603

Sivas Kangalağası Konağı'nın 19. Yüzyıl Türk Resim Sanatı Tarihi İçindeki Yeri ve Önemi
Gülsen Tezcan 613

Hoşap Kalesi Kazısı - 2008
Mehmet Top 621

Heyet-i Edebiyye'de İki Ressam: Nazmi Ziya ve Çallı İbrahim
Elvan Topallı 631

Osmaniye Ortaçağ Seramikleri Ön Değerlendirmesi
Füsun Tülek 639

Artuklu Meliki İmâdeddîn Ebu Bekr'in Sikkesinde Ejder/Evren İle Mücadele İkonografisi
Ramazan Uykur 647

Gelibolu Yarımadası'nda Bir Osmanlı Yerleşimi: Yenişehir (Burhan)
Ali Osman Uysal 653

16.-18. Yüzyıllarda Osmanlı Saray Terzileri Teşkilatı
Bahattin Yaman 663

Bozcaada Köprülü Mehmet Paşa ve Alaybey Camileri
Alptekin Yavaş 671

1855 Depreminden Sonra Bursa'da Osman ve Orhan Gazi Türbelerinin Yeniden İnşası
Doğan Yavaş 681

Hermann Jansen'in Bazı Anadolu Kentleri İçin Yaptığı Konut Tasarımları ve Denizli Örneği
Mehmet Yavuz 693

Tebrîk-Nâme-i Millî'ye Göre II. Abdülhamid'in İstanbul'daki İmar Faaliyetleri II: Tekkeler
Nurcan Yazıcı 707

Edirne Dilaverbey Mahallesi Kurtarma Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri
Gülgün Yılmaz 721

OSMANİYE ORTAÇAĞ SERAMİKLERİ ÖN DEĞERLENDİRMESİ

Füsun TÜLEK*

Özet

Osmaniye Ortaçağ seramikleri çalışması Osmaniye Arkeolojik Yüzey Araştırması'nda toplanan etütlük malzemenin incelenmesiyle bölgede Ortaçağ boyunca etkinliklerini sürdürmüş kültürleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Seramik örnekleri M.S. yedinci yüzyıl sonundan on üçüncü yüzyıl sonuna kadar olan bir zaman aralığına aittir ve Ortaçağ seramikleri araştırmanın etütlük seramik malzemesinin beşte birini oluşturmaktadır. Bölgede Geç Antik dönemden Erken Ortaçağ'a geçişte benzer seramik kümelerinin kesintisiz kullanımı izlenmesine karşın Erken Ortaçağ'da Osmaniye Bölgesi'nin sekizinci yüzyıl başında yeni bir kültür ile tanıştığı görülmektedir. Bölgenin güneyinden Suriye'den gelen Arap orduları ile birlikte Emevi ve Abbasi seramikleri örnekleri geçiş yolu üstündeki yerleşimlerinde, özellikle de uzun soluklu konuşlanıldığı anlaşılan Örenşehir'de yoğun olarak bulunmaktadır. Sırsız günlük kullanım ve saklama kapları yanı sıra sırlı tabak ve çanaklar çok sayıda ele geçmektedir. Bölgenin el değiştirmesi ile bir önceki kültür malzemesinin yerini Ortaçağ Bizans sırlı seramikleri tek başına almaktadır.

***Anahtar Kelimeler**: Seramik, Ortaçağ, Sırlı, Sırsız, Emevi, Abbasi, Bizans*

Abstract

A Preliminary Evaluation of the Osmaniye Medieval Pottery

Study of Medieval Ceramics of Osmaniye aims to identify cultures prevailed in the region during the Medieval Age by analyzing ceramic shards collected at the Osmaniye Archaeological Survey. Osmaniye Medieval Ceramics date between the end of the seventh century AD to the end of the thirteenth century. Medieval Ceramic shards constitutes one fifth of the entire pottery shard collection of the survey. Various pottery types of the Late Antique Period remained in use into the Early Medieval Age in the region. However Osmaniye region was introduced to utterly different pottery types of new cultures at the end of the seventh century AD identifiable as Umayyad and Abbasid ceramic ware groups. Fragments of ceramic examples of such cultures are found numerous at sites en route where they passed through or stayed temporarily. Örenşehir yields, exceptionally, large number of ceramic fragments, as well as, the earliest dated ones, belonging to these newcomers denoting a long term inhabitance. As for the Medieval ceramics of the region besides unglazed ware of mostly jugs and juglets and common ware there are fragments of glazed bowls and plates. To the end of the tenth century AD Byzantine glazed sgrafiatto ware becomes dominant at the settlements of the Osmaniye region.

***Keywords:** Ceramic, Medieval, Glazed, Unglazed, Umayyad, Abbasid, Byzantine*

* Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü. Kocaeli. E.posta: fusuntulek@kocaeli.edu.tr

Giriş

Osmaniye Arkeolojik Yüzey Araştırması'nda 2005 yılından bu yana toplanan etütlük seramik kırıklarından Ortaçağ'a ait olanlar Örenşehir kale-kent buluntularının eklenmesi ile tür ve dönem açısından çeşitlenmiş miktar olarak da çoğalmıştır. Osmaniye Etütlük Ortaçağ seramikleri sırlı ve sırsız parçalardan oluşmaktadır; sırsız seramiklerin çoğunluğu günlük kullanım kapları, saklama kapları ve çömleklerdir. Sırlı seramikler ise sır rengine ve bezeme tekniğine göre kümelenmekte ve çoğunluğu sofra kaplarıdır. Ortaçağ'a tarihlenebilen seramikler kayda değer miktarda on üç höyük, bir kale-kent, bir kale ve bir antik yerleşimde bulunmuştur; Bunlar Örenşehir kale-kent, Babaoğlan Kalesi, Kireçocağı mevkii, Kamışlı, Şemsi, Taşlı 1, Taşlı 4, Yapılıpınar, Hindaplı gibi höyüklerdir. Söz konusu yerleşimlerin çoğu ana ulaşım arterlerinde, askeri ve ticaret yolları üstünde bulunmaktadırlar.

Bölge Erken Ortaçağ'da Arapların, Emevi ve Abbasilerin yönetiminde kalmış, Harun Reşid tarafından imar edilmiş, onuncu yüzyıl ikinci yarısında Bizans tarafından tekrar ele geçirilmiş ve on ikinci on üçüncü yüzyıllarda bölgenin kalelerinde Haçlı Orduları konuşlanmıştır. Seramik buluntuları da bu tarihsel zenginliği ve çeşitliliği yansıtmaktadır. Örenşehir seramikleri, Erken İslam dönemi örnekleri içermekte çoğunluk sırsız ve sırlı Abbasi malları olup sürekli yerleşim gören kale-kentte sgrafitto tekniğinde Bizans seramikleri de bulunmaktadır. Haçlılar ve Bizans dönemine ait seramikler yoğun olarak Hindaplı Höyük, Taşlı Höyük 1 ve Kireçocağı mevkiinde örneklenmiştir. Taşlı 4 ve Yapılıpınar gibi höyüklerde hem bölgenin Arap orduları yönetimi hem de sonrası dönemlere ait Haçlı ve Bizans örnekleri bulunmaktadır. Osmaniye Ortaçağ etütlük seramiklerinin ön değerlendirmesine 2009 yılı buluntuları katılmamıştır ve ana ve alt küme seramiklerin birkaçı burada örneklenmektedir.

İncelemede Ortaçağ Etütlük Seramik kırıkları öncelikle sırlı ve sırsız oluşlarına göre kümelendirilmişlerdir. Seramikler, sır, tür, bezeme tekniği ve Munsell katalog esas alınarak tanımlanan hamur rengine göre alt kümelere ayrılmaktadırlar. Birer yüzey araştırması buluntusu olan Osmaniye seramiklerinin tarihlemeleri yakın çevre kazıları buluntuları ile anıştırarak saptanmaktadır.

Sırsız Seramikler

Sırsız Seramikler incelemeye alınan seramiklerinin 1/4 ini oluşturmaktadır (187 parça). Sırsız seramiklerde hamur renkleri sarımsı krem, yeşilimsi krem, gri, çok açık kahve, açık kahve, pembe ve kırmızı rengin tonları olarak çeşitlenmektedir. Bu seramiklerin çoğunluğu "basit veya kaba mallar" olarak da tanımlanan günlük kullanım kapları ve saklama kaplarıdır. Hamur rengine göre çok çeşitlenen sırsız seramiklerden sunumda tanıtılacak olan örnekler Krem Mallar ve Pembe Mallardır. Burada sunduğumuz örneklerin çoğunluğu Örenşehir buluntusu olup kalıp işi ve baskı bezeli olanların en yakın benzerleri yedinci yüzyıl sonu, sekizinci ve dokuzuncu yüzyıla tarihli Emevi ve Abbasi malları oldukları görülmektedir.

A. Krem Mallar

Krem mallar hamur rengine göre sarımsı krem 2.5Y8/2, yeşilimsi krem 5Y8/2 ve kreme yakın çok açık kahve 10YR8/3 renklerinde çeşitlenmektedir. Bunların kalın cidarlı olanları kendinden astarlıdır ve hamuru ince kiremit taşçığı katkılıdır; bu katkı seramiğin açık renk yüzeyinde koyu renk farkından dolayı da çıplak gözle görünecek kadar belirgindir. Çok açık kahverengi hamurlu seramiklerin iç ve dış yüzeyleri krem-beyaz astarlı olup hamuru eser miktarda kireç katkılıdır.

Bu mal kümesinde sarımsı krem 2.5Y8/2 ve yeşilimsi krem 5Y8/2 olanların bir kısmı son derece ince cidarlı ve hamuru katkısızdır. 0.3~0.4mm kadar çok ince cidarlı olan örneklerin hemen tümü kalıp işidirler. Üzerlerinde baskı ve/veya kesme bezeme bulunan zarif/ince mallardır. Bu ince cidarlı seramiklerin ağız parçaları dudak kısmına dik yükselmektedir ve dış yüzeyi kabartma bezelidir. Bunlar sofrada kullanılan dar ağızlı bir testiye ait olmalıdırlar.

Örnek 1 ve 2. İnce cidarlı ağız parçası olan Örenşehir 66.2006 ve 126.2006 numaralı seramikler 2.5Y8/2 sarımsı krem hamurlu ve kabartma bezelidirler. Bu seramiklerin hamurunun dokusu yoğun, hafif, çok az ve ince şamot ve taşçık katkılıdır. En yakın benzer örnekleri Al-Mina, Tall Aswad, Qasr Al-Hayr kazılarında bulunmuştur.[1] Örnek 3. Örenşehir 144.2006 kulp parçası sırsız, 2.5Y8/2 sarımsı krem hamurludur. Hamurunun dokusu yoğun, özlü, sert, koyu renkli ince taşçıklı ve yüzeyi pürüzlüdür. Çoğunlukla su kabı kulpu omuzunu süsleyen parçadır. Sürahi ve testi kulplarının omuzunda süsleme olması özelliği, sırsız, krem hamurlu Emevi ve Abbasi mallarında görülen bir özelliktir. Örenşehir seramiğine en yakın örnek Al-Mina kazısında tümü sağlam olarak bulunmuş bugün Victoria ve Albert Müzesi'ndeki sürahidir.[2]

B. Pembe –Basit Mallar

Hamur rengi pembe renkten açık kahveye kadar değişen bu mal kümesi daha çok kalın cidarlı geniş çaplı günlük kullanım ve saklama kaplarındandır. Açık pembe-kahve renkte 7.5YR8/3 hamura sahiptir. Hamuru hiç katkısız olanların yanı sıra çok seyrek ince kireç katkılı veya yalnızca ince kireç katkılı örnekler de bulunmaktadır. Üstü tarak ve baskı bezeli bir kaç örneğin dış yüzeyi yeşilimsi krem astar ile kaplıdır. Cidar kalınlıkları 0.6~0.9 cm arası değişmektedir.

Örnek 1. Örenşehir C1.2006 pembe hamurlu 7.5YR 7/4 amorf seramik kırığı örneğimiz üstü kesme ve baskı bezelidir. Hamur dokusu yoğun, orta sert, orta gözenekli, şamotlu, kireç ve koyu renk taşçıklıdır. Şamot ve koyu renk taşçıklar yüzeyde de belirgindir. Fırınlamada ısı farkından üstündeki rengin pembeden boz renge dönen kısmı görülmektedir. Cidar kalınlığı 12 mm dir. Sırsız amorf seramiğin hamur rengi ve bezeme açısından çok benzeri Al- Sabah Koleksiyonu'nda bulunan katalogda Aa 2 numaralı bir testidir. Al-Sabah Koleksiyonu testisi M.S. yedinci ve sekizinci yüzyıllara tarihlenmiştir.[3] Ayrıca, çok benzer bir başka örnek Rakka (Tall Aswad) kazısında bulunmuştur.

Sırlı Seramikler

Osmaniye etütlük seramik kırıkları çeşitli sır, renk ve kap formlarından örnekler barındırmaktadır. Yeşil, Sarı, Şeffaf ve Kahverengi sırlı mallar ile birlikte sgrafitto (yeşil sırlı kazı bezeli) mal örnekleri de bulunmaktadır. Bunlar çoğunlukla çanak ve tabak gibi kapların dip veya ağız parçalardır. Yeşil Sırlı ve kazı bezeli seramik kırıklarının çoğunluğu höyüklerden ve Kireçocağı mevkiiden örneklenmektedir ve benzerleri, Kumkale, Kinet Höyük, Al-Mina ve Kelenderis'te bulunmuş olup on ikinci ve on üçüncü yüzyıllara tarihlidirler.

Yeşil Sırlı

Yeşil sırlı tek renkli, sır altı bezesiz ve boyasız seramik kırıkları sayıca çok olup amorf ve çok küçük parçalar olmaları nedeniyle ait oldukları kap formu ve mal kümesine ilişkin fazlaca bilgi vermemektedirler. Yeşil sırlı tek renkli seramik kırıkları arasında bir örnek diğerlerinden belirgin ayırt edici özelliklere sahiptir. Örenşehir buluntusu olan bu ağız parçası kesme bezemeli özelliğe sahiptir.

Örnek 1. Örenşehir 06.125 numaralı seramiğin hamurunun dokusu yoğun, sert, hafif gözenekli, kireç (0,2 cm) katkılı ve çok ince taşçıklı olup hamuru açık kırmızı 2.5YR6/8 renktedir ve 0.8 cm cidar kalınlıktadır. Üstü kesme ve oyma bezeli olup dudak kısmı cidar kalınlığında genişliktedir ve parmak baskı bezelidir. Sırı içte ve dışta bozulmuş, yapraklanmıştır. Ağız çapı 14 cm olan bir çanağa ait olup bezeme tekniği ve renk açısından en yakın örnekleri Antakya, Al-Mina ve Samarra kazılarında bulunmuştur.[4] Al-Mina örneği Örenşehir seramiği ile sır,

---

1 Lane, E.A., "Medieval Finds at Al Mina in North Syria," *Archaeologia* 87. 1937: Lev. XX.2.C; Vorderstrasse, T., *Al Mina*: a port of Antioch from late antiquity to the end of the Ottomans. Netherland Institute for the Near East. Louvain. 2005. C254L.1937.

2 Lane 1937: Lev. 19.2c; Vorderstrasse 2005: C252.1937.

3 Watson, O., Ceramics From Islamic Lands. The Al-Sabah Collection. New York. 2005. S. 96: Cat. Aa.2.

4 Vorderstrasse 2005: C232.1937.

hamur rengi ve bezeme açısından benzerlik göstermektedir. Antakya kazılarından benzer örneği Emevi ve Memluk paraları ile birlikte bulunmuş olup 'kesme bezeli yeşil sırlı mal' kümesi içinde değerlendirilmiştir.[5]

Örenşehir yeşil sırlı seramik örneğine benzer kesme bezeli ve hatta delikli / ajurlu seramik örnekleri Al-Sabah koleksiyonunda bulunmaktadır ve bu seramikler M.S. yedinci yüzyıl sonu sekizinci yüzyıl başına veya sekizinci yüzyıla tarihlenmektedirler.[6] Bu kaplar ve bezeme türü çoğunluk Suriye ve veya İran üretimi olarak tanımlanan İslam seramikleridir.[7]

Örenşehir kesme bezeli yeşil sırlı çanak ağzı parçasının çok benzeri, aynısı denilebilecek bir örnek Samarra kazılarında bulunmuştur. Tek renkli, yeşil sırlı, yalın dış cephesi derin kesme bezeli bir çanak ağzıdır.[8] 1913-17 yıllarında yapılan Samarra kazılarında bulunan bu çanak örneği seramikleri M.S. 836 yılı ve sonrasındaki elli yıllık bir döneme tarihlidir.

Şeffaf Sırlı

Örnek 1. Örenşehir 06-119 numaralı ağız parçası, sır altı yeşil ve sarı leke boya bezemesi ve sır altı kahverengi yazıtı ile sarı sırlı mal kümesi ile rahatlıkla karıştırılabilecek bir örnek olmasına karşın iç ve dış yüzeyde uygulanmış renksiz kalın sırı şeffaf sırlı olarak tanımlanmasını sağlamaktadır. Hamur dokusu yoğun, sert, gözenekli, ince taş ve şamot katkılıdır. Bu şeffaf sırlı ağız parçasının formuna sarı mal tipolojisinde rastlanmamaktadır; daha çok Tall Aswad buluntuları ile benzerlik göstermekte, gövdesi dışa yayvan düz ağızlı tabaklardan oluşan kap formuna ait olmalıdır.[9]

Tabak ağzında bulunan yazıt Arapça olarak okunduğunda iki harfin birleşimi olan işaret Arapça'da Lam ve Alif harflerinin birleşiminde de görülmektedir.[10] Yazıt Arapça'da '….alah' olarak çözümlenmiştir. Bir okumaya göre yazıt bir sözcüğün son harflerinden oluşmaktadır, bir başka yoruma göre ise "üstüne" anlamına gelen sözcüktür.[11] 'Allah'ın güzel lütufları üstünüze olsun' şeklinde bir dileğe ait sözcük olduğu düşünülmektedir. Samarra kazılarında çanak-çömlek üstünde Arapça yazıt çokça bulunmuştur. Bunlar Ömer'in işi (amel), Zikri'nin işi veya Ubeyd'in işi gibi üreten atölyenin ustasının imzaları[12] olduğu gibi "Allah'a tevekkül et, O rızkını verir" gibi Kur'an'dan sureler de yazılı olabilmektedir.[13]

Kahverengi Sırlı

Örnek 1 Örenşehir 06-17 numaralı bu seramik kırığı bir ağız parçasıdır; ağzı dışa dönüktür. Hamuru koyu kahverengi 7.5YR 3/2 renkte ve cidar kalınlığı 0.6 cm. Hamur dokusu orta yoğunlukta, hafif gözenekli, koyu ve açık renk taşçıklıdır. Kahverengi sırı kalın, parlak ve derinliklidir. Sır içte ve dışta aynı şekilde uygulanmıştır ve bu kalın sır seramiğe metalik görünüm kazandırmaktadır. Ağız parçasının dar çapı ve şekli bunun olasılıkla bir testi ağzına ait olduğuna işaret etmektedir. Tek örnekle tanıttığımız bu kahverengi sırlı seramik parçasından Osmaniye etütlük seramikleri arasındaki örnekleri çoğunluk kulp parçalarıdır. Ayrıca 2008 yılında Toprakkale ilçesinde

5 Waagé, F. O., Antioch on-the-Orontes 4,1. Ceramics and Islamic Coins. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1947:101-102. Res. 78.15, 17, 19 ve katalog numaraları 1268p, 1290k ve 1247q.

6 Watson 2004: 163: Cat. Bb.3. Kesme bezemenin sırsız örneği kap: ibid. 99. Cat. Aa.6.

7 Watson 2004: 163.

8 Sarre, F., Die Keramik von Samarra. Die Ausgrabungen von Samarra Cilt. II. Berlin. 1925: 1-77. S. 28, Lev. V.7

9 Watson, O., "Report On the Glazed Ceramics" *Ar-Raqqa, Cilt 1, Die frühislamische Keramik von Tall Aswad*. Der. Peter A. Miglus. Münih. 1999: 80 -86. S.82, Lev. 98.a, b.

10 Herzfeld, E., *Epigraphisches. Die Ausgrabungen von Samarra Band II*. 1925: 81-103. S. 83.

11 Dr. Asa Eger 2009 yılı Kış aylarında KOÜ Arkeoloji laboratuarında seramiğin yazıtını okumuştur.

12 Herzfeld 1925: 81.

13 Herzfeld 1925: 85.

bulup Adana Arkeoloji Müzesine teslim ettiğimiz biri %90 tüm bir testi diğeri kırık 6-8 parçaya ayrılmış kahverengi sırlı 2 kap örneği bulunmaktadır.

Osmaniye çevresinde sürdürülen kazıların raporlarında sırlı seramikler arasında kahverengi sırlı seramik bilgisine henüz rastlanmamıştır. Batı Anadolu'daki kazılarda bulunmuş kahverengi sırlı – Kahverengi Boyalı Mal kümesine giren örnekler bir elin parmaklarından biraz fazla sayıdadır. Bu seramiklerin hamur renkleri sarı kırmızı-açık kırmızı ve koyu kahve renge kadar değişmektedir. Ilion buluntusu haricinde tümü çanaktır. Batı Anadolu Kahverengi sırlı seramikleri M.S. on üçüncü ve on dördüncü yüzyıla tarihlenmektedir.[14] Oysa Osmaniye örneklerinde hamur rengi tek tiptir, hepsi koyu kırmızı-kahve renktedir, kahverengi sır altında demir oksit ile akıtma boya bezeme sarı renkte yapılmıştır. Kap formu olarak hemen tümü su saklama kabı, testi veya çömlektir; burada sunmadığımız örneklerse testi kulplarıdır.

Korint kazılarında Bizans seramikleri arasında bulunan çok sayıdaki Kahverengi Sırlı Mal örnekleri çeşitli kap formlarına aittirler. Kurşun sır kalın bir biçimde uygulanmış, parlak ve derinliklidir. Osmaniye'de bir örnekte gördüğümüz gibi bazı örneklerde demir oksit ile sarı renkte bezeme elde edilmiştir.[15]

Bölgenin güneyinde Suriye Çölünde Qasr al-Hayr kazılarında kahverengi sırlı çömlek örnekleri çok sayıda bulunmuştur. Koyu kırmızı-kahve hamur rengi ile Osmaniye parçaları ile benzerdirler. (Bir farkla kazıcısı Grabar hamur rengini 10R 4/6 olarak vermektedir.)[16]

Kahverengi sırlı tüme yakın kap buluntularımız testi ve su kabı, amorf parçalarımız testi ağzı veya kulp olarak belirirken Qasr al-Hayr kazıları buluntuları çömlek olarak tanımlanmış ve pişirme kapları kümesini oluşturmuştur. Bu kapların tava olduğu ve kulpları yatay ağıza doğru kıvrımlandığı belirtilmiştir. Qasr al-Hayr sekizinci yüzyıl içine tarihlenmektedir.[17]

Rakka kazılarında da İslam seramiği olarak kahverengi sırlı seramikler çok sayıda olmasa da (15 parça) bulunmuştur.[18] Çoğu çanak ağzı olan parçalar genellikle yumuşak bir iç bükey karın ile içe dönük ağızlı olmakla beraber bulunan ağız parçaları arasında Osmaniye örneğinde olduğu gibi dışa dönük ağız şeklinde olanlar da bulunmaktadır. Rakka'da bulunan seramikler kahverengi sırlı sır altı kazıma bezemelidirler.

Sgrafitto – Kazı Bezeli Mal Kümesi

Osmaniye Ortaçağ sgrafiatto tekniğinde seramiklerinin en yakın kıyaslama örnekleri Al-Mina, Kinet Höyük ve Karatepe Kumkale kazılarında bulunmuş ve M.S. 1200 ile 1268 yılları arasında Haçlıların döneminde üretilmiş olan Port Simeon mallarıdır. Bu malların belirgin özelliği yeşil sırlı ve sır altı kazı bezeli olmalarıdır. Genellikle, açık turuncu, pembe ve kırmızı renk tonlarında hamurlu, iyi pişmiş ve kalın cidarlı mal olarak belirirler. İnce beyaz astar üstüne kalın derin çizgilerle bezenen kaplar bakır oksit ile yeşil, demir oksit ile sarı-kahve tonları manganez ile mor-siyah renkler elde ederek bezemeye göre boyanıp şeffaf kurşun sır ile kaplanıp fırınlandıkları tespit edilmiştir.[19]

Örneklediğimiz 4 seramik parçası 2005 yılı Osmaniye Merkez ilçe buluntuları olup, ikisi Kireçocağı mevkii ikisi Kamışlı Höyük'tendir. Örnek 1. Kamışlı Höyük 05 -01. Halkalı dip; 7.8 cm çapta. Tabak. Açık kırmızı hamur 2.5YR 6/6 renktedir. Hamur dokusu yoğun, sert, çok az kireç katkılı ve taşçıklıdır. Kazı bezeli bu seramik

14 Böhlendorf-Arslan, B., *Glasierte Byzantinische Keramik aus der Türkei*. Cilt I-III. İstanbul. 2004. S. 119.

15 Morgan, C.H., *The Byzantine Pottery. Corinth IX*. Harvard University Press. Cambridge. USA. 1942. S. 36.

16 Grabar, O. – Ranata Holod – James Knustad – William Trousdale., *City in the Desert. Qasr al-Hayr East*. Harvard Middle Eastern Monograph Series. Cambridge, MA. USA. 1978. S.119, 238-39, Çiz. I.1 ve 9c; Lev. I.1.

17 Grabar v. d. 1978: 150, 157, 161.

18 Watson 1999: 82, Lev. 97.c.

19 Lane 1938: 46.

parçasının benzerleri Al-Mina on üçüncü yüzyıl yerel-Port Simeon üretimidir.[20] Bu tabak dibinin Böhlendorf-Arslan tipolojisinde B41 (Levha 40) formunda olup Kalanthia'da (Erdemli) bulunmuş 892 Katnr. çukur tabak ile aynılık göstermektedir. Kalanthia tabağı da Port Simeon üretimidir.

Örnek 2. Kamışlı Höyük 05 -43+45. Ağız. Çanak. Açık kırmızı renkte hamur 2.5YR 6/6. Seramiğin hamur dokusu yoğun, sert, hafif gözenekli, çok az kireç ve taşçık katkılıdır. Kazı bezeli seramiğin benzerleri Kelenderis kazılarında örneklenmiş olup on üçüncü yüzyıl Kıbrıs sgrafittosu olarak tanımlanmaktadır.[21] Kazı bezeli çanak ağzı Al-Mina Port Simeon[22] örneklerinden farklı olarak kalın ve parlak sır ile birlikte sır altındaki kısmen uygulanan boyanın akışkan olmasıyla lekeli görünümü vermektedir. Kıbrıs üretimi olan kazı bezeli malların çoğunluğunun çanak örnekleri olup bu çanakların alt gövdelerinin küresel olup omuzdan yukarı dikey yükselen ağızlı oldukları görülmektedir.[23] Kamışlı Höyük çanağı Böhlendorf Arslan tipolojisinde ağzı R32 formunda olup Kelenderis kazılarında bulunmuş 837 Katalog numaralı çanağa benzerdir. Form ve hamur rengi olarak Kıbrıs Sgrafitto I mal grubuna giren çanaklar M.S. on ikinci ve on üçüncü yüzyıla tarihlidir.[24]

Örnek 3. Kireçocağı 05-9. Ağız. Tabak Pişmiş toprak. Hamuru çok açık kahverengi renktedir, 10YR8/3. Sgrafitto tekniğinde beyaz astarlı, sır altı kazı bezeli yeşil sarı boyalıdır. Hamur dokusu yoğun, sert, çok az, ince kireç ve kuvartz (0.1mm<)katkılı olup hamuru özlüdür. Kireçocağı seramiği Yortanlı'da bulunmuş ağız formu R90 olan 368 Katalog numaralı tabak benzeridir. Böhlendorf Arslan tarafından "Grünen Flecken 1" Yeşil Lekeli 1 olarak tanımlanmış bu seramik kümesi M.S. on üçüncü yüzyılın ikinci yarısından on dördüncü yüzyıla tarihlemektedir.[25]

Örnek 4. Kireçocağı 05 -2 numaralı seramik kırığı bir dip parçası olup sofra tabağına aittir. Hamuru turuncu renktedir, 5 YR 7/6. Hamur dokusu yoğun, sert, az oranda ince kireç katkılı, küçük (0,3 cm) taşçıklı ve çok az seyrek şamot katkılıdır. Beyaz astar üstüne kazı bezeli olan tabak üzerinde ortada bir kuş figürü betimlenmiştir. Şeffaf sır altında sarı ve yeşil boyalar, betimlenen kuş figürünün gövde ve gagasını renklendirmektedir. Tabak dip formu olarak B41 sunumdaki birinci örnek olan Kamışlı Höyük buluntusu 05 -01 nolu tabak dibi ile aynı forma sahiptir. Dip formu bağlamında Kilikya Bölgesinde Kalanthia (Erdemli) buluntusu Böhlendorf Arslan 892 Katalog numaralı seramik ile aynılık göstermektedir. Kireçocağı tabağı gibi içinde kuş figürü betimli tabak örnekleri Osmaniye Bölgesinde Kumkale kazılarında bulunmuştur. Beyaz astar üstüne kazı bezeli ve yeşil kahve renklerde boyalı bu kuş figürlü tabak bulunduğu Haçlı kalesinin tarihlerine göre 1217 ile 1291 yılları arasına tarihlenmiştir.[26] Kireçocağı tabağının, bölgedeki bir başka yakın örneği Al-Mina kazılarında bulunmuş kuş figürinli yerel üretim örneği tabaktır. Kilikya Bölgesinden Osmaniye'nin batısında yer alan Lambrun (Çamlıyayla)'da bulunmuş Port Simeon üretimi olan bir başka tabakta daha kuş figürü betimlendiğini görüyoruz.[27] Kilikya Bölgesinde Kireçocağı tabağına çok benzer bir başka kuş figürlü tabak buluntu yeri olarak Kireçocağı mevkiinden güneyde kuş uçuşu 15 ila 20 dakikalık uzakta bulunan Kinet Höyük'te bulunmuştur.[28] Port Simeon üretimi olan Kinet höyük tabağı kuş figürünün betimlenişinde yalınlık açısından Kireçocağı tabağı kuş figürüne çok benzemektedir. İkisi de M.S. on üçüncü yüzyıl Port Simeon malı olan bu tabaklar aynı ustanın elinden aynı fırından çıkmış olabilirler.

---

20 Lane 1937: Lev. XXII.2).

21 Böhlendorf-Arslan 2004: 145.

22 Lane 1937: Lev. XXVII.1.H, K,M.

23 Lane 1937: 53 Res. 7K, 8D.

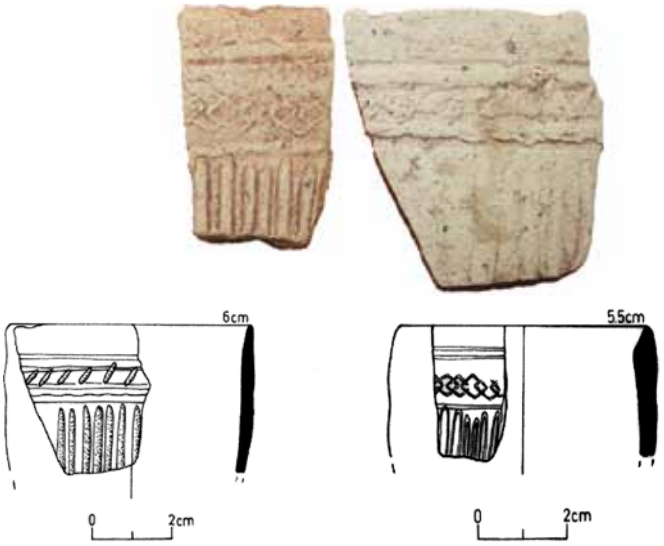
24 Böhlendorf-Arslan 2004: 145.

25 Böhlendorf-Arslan 2004: 138.

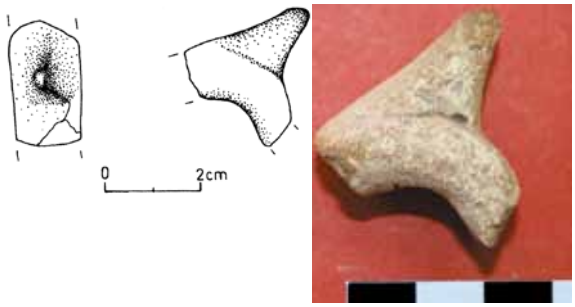
26 Sabuncu-Toydemir, A., "Çanak-Çömlek" *Kumkale. Toros Eteklerinde Bir Haçlı Kalesi*. Der. H. Çambel v.d. İstanbul. 2007: 95-225.

27 Böhlendorf-Arslan 2004: 282, 284., Katnr. 892, 895, Lev. 164.892, 165.896.

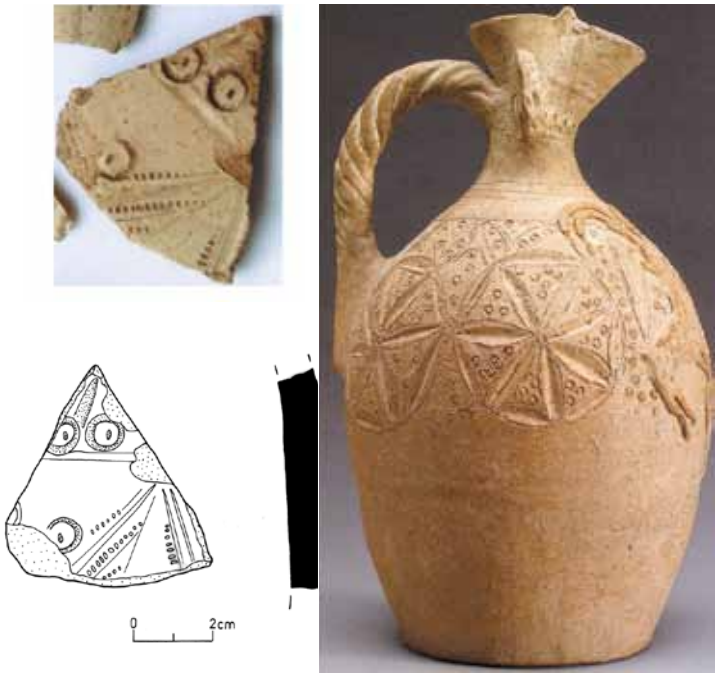
28 Redford, S. – Blackman, M.J. "Neutron Activation Analysis of Medieval Ceramics from Kinet, Turkey, especially Port Saint Symeon Ware" *Ancient Near Eastern Studies* 42. 2005: 83-186.



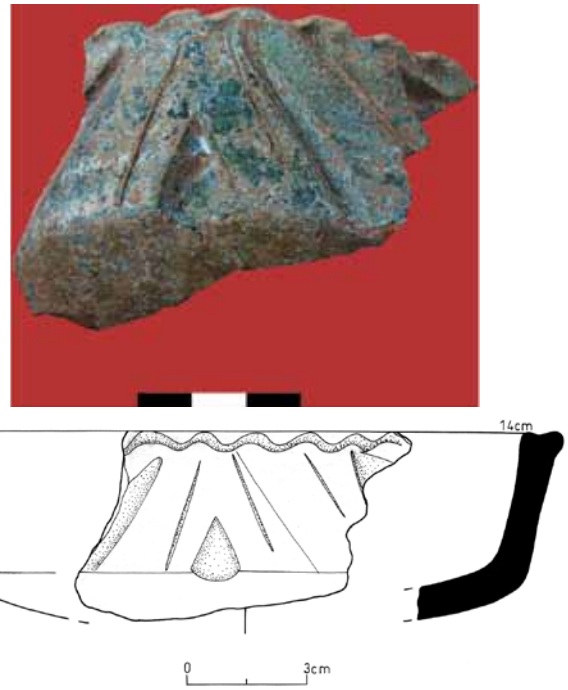
Res. 1 Sırsız, Krem Mal, Örenşehir 2006-66 ve 2006-126



Res. 2 Sırsız, Krem Mal, Örenşehir 2006-144



Res. 3 Sırsız, Pembe Mal, Örenşehir 2006-C.1



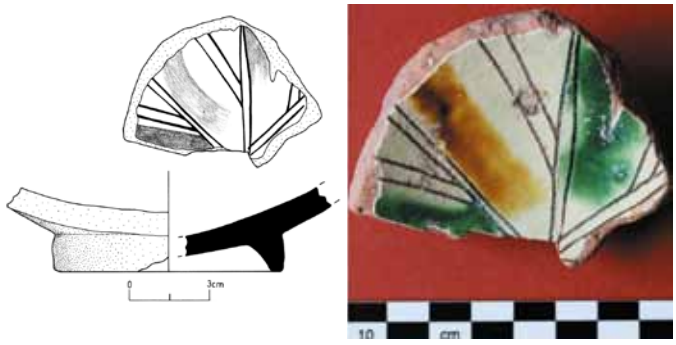
Res. 4 Yeşil Sırlı, Örenşehir 2006-125



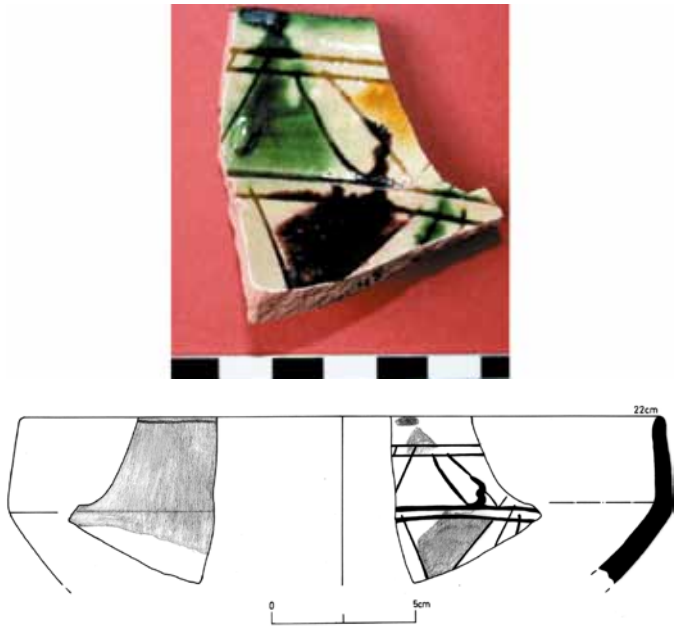
Res. 5 Şeffaf Sırlı, Örenşehir 2006-119



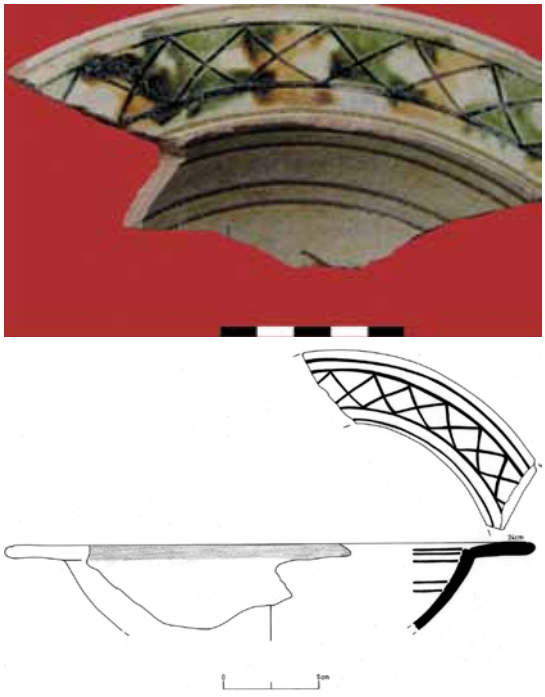
Res. 6 Kahverengi Sırlı, Örenşehir 2006-17, Toprakkale 2008-1, Toprakkale 2008-2



Res. 7 Sırlı, Kazı bezeli, Kamışlı Höyük 2005-1



Res. 8 Sırlı, Kazı bezeli, Kamışlı Höyük 2005- 43+45



Res. 9 Sırlı, Kazı bezeli, Kireçocağı Mevki 2005-9



Res. 10 Sırlı, Kazı bezeli, Kireçocağı Mevki 2005-2